

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ FORMATION OF AESTHETIC THINKING OF FUTURE DOCTORS

У статті розглянуто сутність формування естетичного мислення майбутніх лікарів. Встановлено, що цей процес багатограний та різноплановий.

Обґрунтовано, що естетичне мислення не тільки формує моральний облік представників медичної галузі, але і створює ту необхідну морально-психологічну атмосферу, яка стимулює високоморальні вчинки, регулює поведінку лікарів, примушує їх діяти за законами краси.

Доведено, що високий рівень художньо-естетичного мислення фахівця зумовлює в нього прагнення до привнесення оригінального, естетичного начала у свою професійну працю, здійснення її за законами краси.

З'ясовано, що необхідність формування естетичного мислення студентів медичних ЗВО обумовлена рядом причин: акцентуванням уваги на соціальному змісті й естетичних аспектах майбутньої діяльності, їх необхідності для досягнення гармонійних відносин між лікарем та пацієнтом; формуванням високих моральних ідеалів.

Доведено, що реалізація етапно-концентраційної побудови процесу формування естетичного мислення майбутніх лікарів полягає в складності та багатогранності процесу його формування.

Таким чином, специфіка підготовки майбутніх лікарів полягає у тому, що подання всіх предметів здійснюється у вигляді послідовного викладу основних питань. Визначено й теоретично обґрунтовано особливу роль самостійної та позааудиторної роботи студентів.

У статті проаналізовано модель формування естетичного смаку майбутніх лікарів, де педагогічний процес умовно розподілено на три етапи, детально описано кожен з етапів.

Нами визначено організаційно-педагогічні умови формування естетичного смаку у студентів ЗВО МОЗ України.

Вважаємо, що дотримання зазначених умов має забезпечити ефективне оволодіння необхідними для фахової діяльності вміннями та якостями; сформованість професійно-естетичного тезаурусу; вміння знаходити прекрасне та отримувати задоволення від своєї фахової діяльності; вміння втілювати на практиці здобуті знання.

Ключові слова: естетичний смак, естетичне мислення, фахова підготовка, лікарі, заклад вищої освіти МОЗ України.

The article discusses the essence of the formation of aesthetic thinking of future doctors. It has been established that this process is multifaceted and diverse.

It was substantiated that aesthetic thinking not only forms the moral account of representatives of the medical field, but also creates the necessary moral and psychological atmosphere that stimulates highly moral actions, regulates the behavior of doctors, forces them to act according to the laws of beauty.

It has been proved that the high level of artistic and aesthetic thinking of a specialist causes him to bring an original, aesthetic principle to his professional work, to implement it according to the laws of beauty.

It was found out that the need to form the aesthetic thinking of students of medical higher education institutions is due to a number of reasons: emphasizing the social content and aesthetic aspects of future activities, their necessity to achieve harmonious relations between the doctor and the patient; formation of high moral ideals.

It has been proved that the implementation of the stage-concentric construction of the process of forming the aesthetic thinking of future doctors depends on the complexity and multifaceted nature of the process of its formation.

Thus, the specificity of the training of future doctors is conducted in the form of a sequential presentation of the main subjects. The special role of students' independent and extracurricular work is determined and theoretically substantiated.

The article analyzes the model of the formation of the aesthetic taste of future doctors, where the pedagogical process is conventionally divided into three stages, each stage is described in detail.

It was determined the organizational and pedagogical conditions for the formation of aesthetic taste among students of the Ministry of Health of Ukraine.

We believe that compliance with the specified conditions should ensure effective mastery of the skills and qualities necessary for professional activity; the formation of the professional and aesthetic thesaurus; the ability to find beauty and get satisfaction from one's professional activity; the ability to put the acquired knowledge into practice.

Key words: aesthetic taste, aesthetic thinking, professional training, doctors, institution of higher education of the Ministry of Health of Ukraine.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.34>

Орел-Халік Ю.В.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри іноземних мов

Запорізького державного медико-

фармацевтичного університету

Проблема формування художньо-естетичного мислення майбутніх лікарів у процесі фахової підготовки багатогранна та різнопланова. Піднесення рівня художньо-естетичного мислення сучасного фахівця стає сьогодні важливим і перспективним напрямом його професійної підготовки.

Проблемі художньо-естетичного мислення особистості присвячено низку наукових праць. Зокрема, про необхідність залучення спеціалістів різних галузей до мистецтва та художньо-творчої діяльності йдеться у працях І. Зязюна [1],

Н. Калашник [2]. Обґрунтуванню ролі мистецької освіти як засобу художньо-естетичного розвитку особистості присвячено дослідження І. Бех [6], Г. Локарева [4], Н. Миропольської [5] та ін.

Мета статті – проаналізувати сучасний підхід та етапи формування естетичного мислення майбутніх лікарів у процесі фахової підготовки в ЗВО МОЗ України.

Опрацювання наукових джерел та узагальнення існуючих підходів до визначення сутності художньо-естетичного мислення фахівця

дозволило розглядати його як зумовлене впливом мистецтва зростання рівня художньої та естетичної культури професіонала, сформованості його естетичного смаку та художніх здібностей, естетичного досвіду та естетичного ставлення до оточуючого світу, процесу та результатів своєї професійної діяльності.

Високий рівень художньо-естетичного мислення фахівця, що виявляється в його відчутті задоволення від процесу та результатів художньо-естетичної діяльності, зумовлює в нього, у свою чергу, прагнення до привнесення оригінального, естетичного начала у свою професійну працю, здійснення її за законами краси.

На нашу думку, художньо-естетичне мислення студентів у системі фахової освіти сприяє гармонізації особистості майбутнього лікаря, розвитку його духовності; наповненню гуманістичним змістом його професійних знань; формуванню в нього професійно значущих естетичних якостей і художніх здібностей; підвищенню рівня його загальноестетичної та професійної культури, вироблення не споживацького, а активного творчого ставлення до професійної діяльності, здатності самостійно знаходити прекрасне в житті.

У процесі професійної підготовки здійснюється інтеграція художнього, естетичного й фахового компонентів з метою розв'язання дидактичних завдань конкретного навчального предмета, теми, заняття.

У структурі художньо-естетичного мислення присутня як емоційно-чуттєва, так і інтелектуально-раціональна складова. Аналіз змісту художніх творів сприяє розвитку вмінь аналізувати, логічно узагальнювати та робити висновки. У процесі організації художньо-естетичної діяльності майбутніх лікарів необхідно врахувати специфіку їх професійної діяльності.

Необхідно акцентувати увагу студентів на потенційних можливостях художніх творів, що передбачає активізацію чуттєвого сприйняття інформації майбутніми лікарями. У його свідомості відбувається оцінка й аналіз, інтерпретація об'єктів сприйняття, формування висновків для відповідного реагування й подальшої професійної діяльності.

Таким чином, художньо-естетичне мислення майбутніх лікарів сприятиме естетичній спрямованості діяльності за фахом, яка забезпечується розкриттям естетичного аспекту явищ; акцентуванням уваги на соціальному змісті й естетичних аспектах майбутньої діяльності, їх необхідності для досягнення гармонійних відносин між лікарем та пацієнтом; формуванням високих моральних ідеалів.

Необхідність реалізації в навчально-виховному процесі етапно-концентричної побудови процесу формування естетичного смаку майбутніх лікарів

полягає в складності та багатогранності процесу формування естетичного смаку взагалі, а у представників медичної галузі, зокрема.

Специфіка підготовки майбутніх лікарів у закладі вищої освіти виявляється передусім у тому, що подання всіх предметів (як фахових, так і гуманітарних) здійснюється у вигляді послідовного викладу основних питань (навчання малими порціями програмного матеріалу, а не шляхом його ланцюгово-спіралеподібного подання). Причому особлива роль в організації навчального процесу відводиться самостійній, позааудиторній роботі студентів, яка більшою мірою сприяє індивідуалізації навчання з урахуванням інтересів і потреб студента. Особливого значення зазначені процеси набули за роки пандемії Covid-19 та під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Отже, самостійність є необхідною умовою навчання, для здійснення якого потрібні відповідні прийоми, форми та методи.

Великого значення в наш час набуває навчання, яке стає засобом не лише фахової, а й морально-естетичної підготовки майбутніх лікарів. У зв'язку із цим студенти вчать самостійно розв'язувати проблеми, досягати результату й аналізувати перспективи. Студенти, які опанують умінням застосовувати отримані знання у власній практичній діяльності, знаходити рішення в будь-яких професійних і життєвих ситуаціях, зможуть після закінчення закладу вищої освіти ефективно працювати за фахом навіть в умовах постійних змін.

Формування естетичного смаку майбутніх лікарів повинно здійснюватися за етапно-концентричним принципом. Концентризм (від лат. *concentrum* – який має загальний центр) – педагогічний принцип навчання, що передбачає необхідність повертатися до раніше вивченого матеріалу для засвоєння складних понять з висвітленням їх новими науково-теоретичними положеннями. Сутність цього підходу полягає в повторному вивченні окремих розділів і тем змістової лінії як на одній, так і на різних рівнях навчання з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу.

При цьому формування естетичного смаку майбутніх лікарів здійснюється засобом поступового включення й поглиблення художньо-естетичних та фахових знань, впливу викладача, орієнтації студентів, поступової їх активізації.

Нами доведено, що естетичний смак лікаря складається з чотирьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтелектуального, чуттєво-емоційного та досвідно-діяльнісного. Всі вищезазначені компоненти взаємопов'язані між собою. Вони не існують і не формуються відокремлено один від одного, бо формування естетичного смаку здійснюється у змістовній цілісності, поєднанні та взаємодії всіх його компонентів. Водночас відбувається умовний розподіл на етапи

в рамках організації педагогічного процесу. Згідно з моделлю формування естетичного смаку майбутніх лікарів педагогічний процес умовно розподілено на три етапи.

Перший етап (підготовчий) триває протягом першого курсу. На цьому етапі домінує розвиток ціннісних та мотиваційних аспектів. Завдання підготовчого етапу – формування мотиву до виконання професійної діяльності з орієнтацією на естетичний смак.

Студенти першого курсу вивчають базові дисципліни «Ділова українська мова»; «Іноземна мова»; «Культурологія» та ін. Зміст практичних занять із цих дисциплін передбачає формування у студентів естетичного смаку через міжпредметні зв'язки та фахове спрямування гуманітарних дисциплін. Студенти повинні залучатися до позааудиторних занять, спрямованих на формування естетичної культури, яка є невід'ємним складником професіоналізму працівника медичної сфери. Таким чином, забезпечується взаємодія наукового та художньо-естетичного підходів до фахової підготовки лікарів, що сприяє активізації художньо-естетичного мислення майбутніх медиків та збагаченню їх власного естетичного досвіду.

На цьому етапі необхідно виробити ставлення до естетичної складової професійної діяльності майбутніх лікарів. Формування естетичного смаку майбутніх лікарів має забезпечувати розв'язання таких основних завдань:

- засвоєння студентами художньо-естетичних знань та вмінь, які самостійно здобуті в ході активної пізнавальної діяльності;
- розвиток здібностей студентів мислити та діяти за законами краси;
- бачити «красу» у своїй практичній діяльності.

На зазначеному етапі викладач психологічно налаштовує студентів на етапність формування естетичного смаку, отже, на необхідність продовження навчання, яке, таким чином, повинно стати внутрішньою потребою майбутнього лікаря.

Другий етап (базовий) триває протягом другого курсу та передбачає формування естетичних та фахових знань. Завдання базового етапу – формування професійно-естетичного тезаурусу.

На цьому етапі, згідно з навчальним планом, студенти вивчають такі дисципліни, як «Філософія»; «Іноземна мова за професійним спрямуванням»; «Естетика»; «Медична деонтологія» та велику кількість фахових дисциплін. Одночасно необхідно поширити коло позааудиторних занять, активно застосовувати інтерактивні методи навчання, спрямовані на формування естетичного смаку майбутніх лікарів: засідання клубу *Lingua*, круглі столи, розмовні клуби, студенти приймають активну участь у конференціях, олімпіадах та конкурсах.

На цьому етапі засвоєння основ естетики має системний характер і будується за схемою концентричних кіл, що вміщують один одне.

Відбувається гармонійне поєднання традиційних форм і методів навчання з нетрадиційними, що активізує процес формування естетичного смаку завдяки взаємодії наукового та художньо-естетичного підходів до фахової підготовки лікарів.

Саме на другому етапі відбувається активний інтелектуальний розвиток майбутніх лікарів завдяки розвитку естетичного смаку (*когнітивно-інтелектуальний компонент*), що сприяє оволодінню засобами навчальної діяльності, уміннями самостійно організувати свою роботу (*досвідно-діяльнісний компонент*), знаходити задоволення від виконання своїх професійних обов'язків (*чуттєво-емоційний компонент*), бажання діяти за законами краси (*мотиваційно-ціннісний компонент*), шукати раціональні прийоми виконання професійних завдань та переносити їх в умови й обставини, безпосередньо не передбачені навчанням, але важливі для майбутньої професійної діяльності.

Здобуті на перших двох етапах знання підлягають теоретичному узагальненню. Засвоєння знань відбувається за етапно-концентричною моделлю та має еволюційний характер.

Третій етап (усвідомлено-реалізаційний) охоплює третій та четвертий курси. На цьому етапі відбувається співвіднесення здобутих знань з їх практичною реалізацією. Завдання усвідомлено-реалізаційного етапу полягають в усвідомленні значущості естетичного смаку і його практичній реалізації у фаховій діяльності.

Згідно з моделлю, на третьому та четвертому курсах студентам викладаються фахові дисципліни та спецкурс «Естетика лікарняної справи». Проходження виробничої практики в районних та міських лікарнях також сприяє позитивним зрушенням у формуванні естетичного смаку майбутніх лікарів, впливає на систему ціннісних орієнтацій студентів, зокрема, включення до неї сприйняття людини як найвищої цінності.

При цьому у студентів формується:

- повага до людини як унікальної особистості;
- сприйняття цінності кожної особистості;
- уміння спілкуватися з різними людьми;
- бажання надавати допомогу людині в ході виконання професійних обов'язків, і за внутрішнім покликанням;
- уміння створювати й підтримувати паритетні міжособистісні відносини, проникнуті взаємоповагою;
- здатність до співчуття в різних професійних ситуаціях;
- уміння подолати свої антипатії, упередження та стереотипи заради спасіння життя людини;

– почуття задоволення й насолоди від дотримання загальнолюдських морально-естетичних норм при здійсненні професійної діяльності;

– готовність нести відповідальність за свої фахові дії;

– професійно значущі особистісні якості: толерантність, ввічливість, тактовність, дисциплінованість, стриманість [4, с. 179].

Знання, здобуті на попередніх етапах навчання, узагальнюються та поглиблюються завдяки спецкурсу «Естетика лікарняної справи».

Таким чином, на третьому етапі відбувається становлення естетичного смаку майбутнього лікаря, що передбачає формування у студентів закладів вищої медичної освіти естетично спрямованої фахової компетентності (*компетентність фахівця* – здатність та готовність виконувати на високому рівні свою професійну діяльність) [1, с. 39]. Ми пов'язуємо естетично спрямовану фахову компетентність з досягненням успіху в професійній діяльності.

Необхідно зазначити, що кожен етап мав свою процесуальну спрямованість. Конкретні вправи й завдання з формування естетичного смаку майбутніх лікарів у процесі фахової підготовки розроблено та опробовано.

Всі вищеперелічені організаційно-педагогічні умови сприяють формуванню естетичного смаку майбутніх лікарів у процесі фахової підготовки. Як бачимо, вони тісно пов'язані між собою та доповнюють одна одну. Їх комплексне застосування сприятиме підвищенню успішності навчання й фахової підготовки студентів закладів вищої медичної освіти, що передбачає й зворотний вплив – коригування та вдосконалення

естетичного смаку через практичну діяльність, безпосередньо пов'язану з обраним фахом. Усвідомлення студентами закладів вищої освіти необхідності процесу формування естетичного смаку, бажання до самовдосконалення з позиції естетики є важливими передумовами подальшого підвищення їхньої професійної майстерності.

Вважаємо, що дотримання зазначених організаційно-педагогічних умов має забезпечити ефективне формування естетичного смаку у студентів ЗВО МЗС України, що передбачає сформованість мотивів до оволодіння необхідними для фахової діяльності вміннями та якостями; сформованість професійно-естетичного тезаурусу; вміння знаходити прекрасне та отримувати задоволення від своєї фахової діяльності; вміння втілювати на практиці здобуті знання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зязюн І. Філософія педагогічної діяльності у професійній освіті. Діалог культур: Україна у світовому контексті: Філософія освіти : зб. наук. пр. Львів : Сполом, 2002. Вип. 8. 384 с.
2. Калашник Н. Г. Густосологія. Теорія і практика формування естетичних смаків : навч. посіб. Запоріжжя : Поліграф, 2004. 268 с.
3. Левчук Л.Т., Панченко В. І., Кучерюк Д. Ю. Естетика. Київ: Вища шк., 2005. 431 с.
4. Локарева Г. В. Художньо-естетична інформація в підготовці соціального педагога до професійного спілкування: теорія та практика : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. 376 с.
5. Миропольська Н. Художня культура світу: навч. посібник. Київ, 2001. 191 с.
6. Перспективні освітні технології : наук.-метод. посібник / А. М. Алексюк, І. Д. Бех, Т. Ф. Демків та ін.; за ред. Г. С. Сазоненко. Київ, 2000. 560 с.